

Home i territori

Agustí Vidal

La demografia o l'estudi estadístic de la població és una ciència social que va molt més enllà de les xifres i de les estadístiques com a tals, perquè al darrera hi ha una evolució històrica i una realitat socio-econòmica: en definitiva hi ha éssers humans amb els seus problemes derivats d'una realitat determinada. Així hi ha demògrafs i estudiosos del tema que no es limiten a fer una demografia de "números" perquè entenen que partint del coneixement dels fets demogràfics es poden preveure les necessitats presents i futures de la comunitat i, dins i tot, transformar-la. En aquestes línies que seguiran d'iniciació al tema, ens permetem, valent-nos essencialment d'estudis realitzats per alguns dels nostres prestigiosos demògrafs actuals, ficar de relleu alguns trets bàsics de la més que problemàtica situació demogràfica del nostre país.

La població de fet de Catalunya:

La població de Catalunya (vegeu la taula I), que el 1900 era gairebé de dos milions d'habitants, en 81 anys s'ha triplicat i s'acosta a hores d'ara als sis milions, amb salts endarrera

i endavant, però és, sobretot, a partir de la dècada dels anys cinquantes que la nostra població experimenta un creixement progressiu força important fins arribar a la dècada dels seixantes en què el salt és espectacular. Ens adonem, de seguida, que en aqueix darrer període esmentat ha succeït algun fenomen especial: la immigració.

TAULA I
POBLACIÓ DE FET DE CATALUNYA

Anys	habitants
1900	1.966.582
1910	2.084.868
1920	2.344.719
1930	2.791.292
1936	2.920.786
1940	2.890.974
1950	3.240.313
1960	3.925.779
1970	5.107.606
1975	5.663.126
1981	5.958.283

FONTS: Elaboració d'A. Vidal. Les dades compreses entre els anys 1900 i 1950 han estat extretes del llibre "El movimiento demográfico de Catalunya durante los últimos cien años" de Josep Iglésies i Fort (no consta editorial) Barcelona 1960 (?). Per a la resta de dades: INE "Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios españoles". Madrid 1978 i pels anys 70 i 81 "Població, finances locals i habitatges a Catalunya". Departament de Governació Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1983.

Una de les principals característiques de l'evolució demogràfica de Catalunya és l'accentuat i progressiu desequilibri territorial en el repartiment de la població, vegeu sinó la següent taula:

TAULA II
COMARQUES DE CATALUNYA.
POBLACIÓ, SUPERFÍCIE I DENSITAT. ANY 1975

	habitants de fet	superfície en Km2	densitat en mmm
1. el Barcelonès	2.459.899	157,32	15.636
2. el Vallès Occidental	555.199	626,26	887
3. el Baix Llobregat	462.648	475,10	974
4. el Maresme	230.795	397,68	578
5. el Vallès Oriental	185.054	818,59	226
6. el Segrià	163.916	1.420,87	115
7. el Bages	147.705	1.302,57	113
8. el Tarragonès	137.041	346,39	396
9. el Gironès	126.768	677,60	151
10. el Baix Camp	107.768	677,60	159
11. Osona	103.655	1.193,52	87
12. l'Alt Empordà	77.890	1.285,32	61
13. el Baix Empordà	76.955	702,34	110
14. la Selva	76.116	1.006,24	76
15. l'Anoia	72.716	895,42	81
16. el Baix Ebre	65.467	1.064,95	61
17. el Garraf	64.110	263,88	243
18. l'Alt Penedès	59.373	510,05	116
19. el Montsià	48.516	668,52	73
20. la Noguera	45.569	1.847,69	25
21. la Garrotxa	44.377	849,78	52
22. el Berguedà	43.995	1.188,32	37
23. l'Urgell	53.033	673,55	52
24. el Ripollès	32.828	984,02	33
25. l'Alt Camp	31.095	541,50	57
26. el Baix Camp	26.753	265,13	101
27. la Ribera d'Ebre	24.714	829,04	30
28. les Garrigues	23.115	823,75	28
29. l'Alt Urgell	19.199	1.408,68	14
30. el Pallars Jussà	19.024	1.768,55	11
31. la Conca de Barberà	18.151	647,55	28
32. la Segarra	17.369	645,39	27
33. la Terra Alta	13.848	742,69	19
34. la Cerdanya	12.548	548,72	23
35. el Solsonès	11.233	1.050,21	11
36. el Priorat	11.083	521,83	21
37. el Pallars Sobirà	6.042	1.417,85	4
38. la Vall d'Aran	5.484	633,78	9
CATALUNYA	5.663.125	32.049,39	177

FONTS: Elaboració de Lluís Recolons basada, segons l'autor, pel que fa a la divisió comarcal i superfícies en: Generalitat de Catalunya, Conselleria d'Economia, *La divisió territorial de Catalunya*. Barcelona 1937, reimpressió 1977, i, pel que fa a la població, en el padró municipal d'habitants publicat per l'INE i complementat al B. O. E., 17 d'octubre de 1977, pàgs. 22767-8, pel que fa al municipi de Barcelona. Taula utilitzada pels alumnes de sociologia de l'ICESB durant el curs 1978-79.

Així, doncs, la relació entre demografia i geografia és ben palesa i elemental. Aquesta relació en gran mesura, ve donada per la realitat socio-econòmica de la qual parlàvem el principi. Per exemple, des del segle XVIII fins als nostres dies, a Catalunya, hi ha hagut modificacions demogràfiques importants ja que en aquell segle la distribució de l'habitat venia donada essencialment en funció de les possibilitats de producció agrícola d'una zona en concret, mentre que a partir de la segona meitat de l'actual segle aquesta distribució ha estat condicionada per l'aparició d'una economia industrial que provocà una forta immigració de la resta de l'Estat Espanyol cap a Catalunya però, també, una d'interior des dels petits municipis rurals als grans centres urbans, la qual arribà a superar el volum de la immigració entre Catalunya i la resta de l'Estat, donant lloc a la següent localització del poblament:

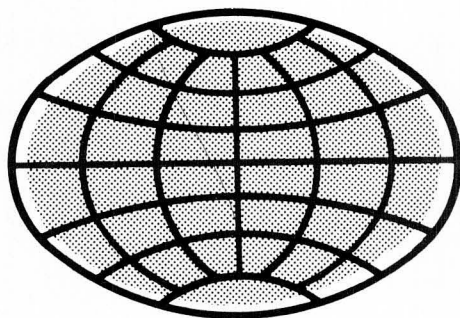
TAULA III
LOCALITZACIÓ DEL POBLAMENT (%)

Any	Zona urbana	Zona intermèdia	Zona rural
1950	62	18,9	19,4
1960	67,4	18,2	14,4
1970	75,7	15,3	9

FONT: Joaquim Maluquer i Sostres *La població de Catalunya*. Article publicat al diari AVUI de 27.8.78.

Tal com ens mostra la taula II l'any 1975 l'Àrea Metropolitana de Barcelona (Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Oriental, Vallès Occidental, Maresme, Garraf i Alt Penedès) era de 4.017.078 habitants: suposava el 71% de la població de Catalunya quan solament ocupa el 10% de la superfície territorial, la qual cosa ens dóna idea de la densitat demogràfica d'aquesta zona i la consegüent problemàtica social, econòmica, etc. que necessàriament se n'ha de derivar.

Dins de Catalunya, a més de la zona de concentració de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de la zona inclosa en les comarques del Camp de Tarragona i del Penedès, s'han configurat algunes zones més de concentració de població. El conjunt d'aquestes zones l'any 1975 concentrava 5.054.606 habitants, el

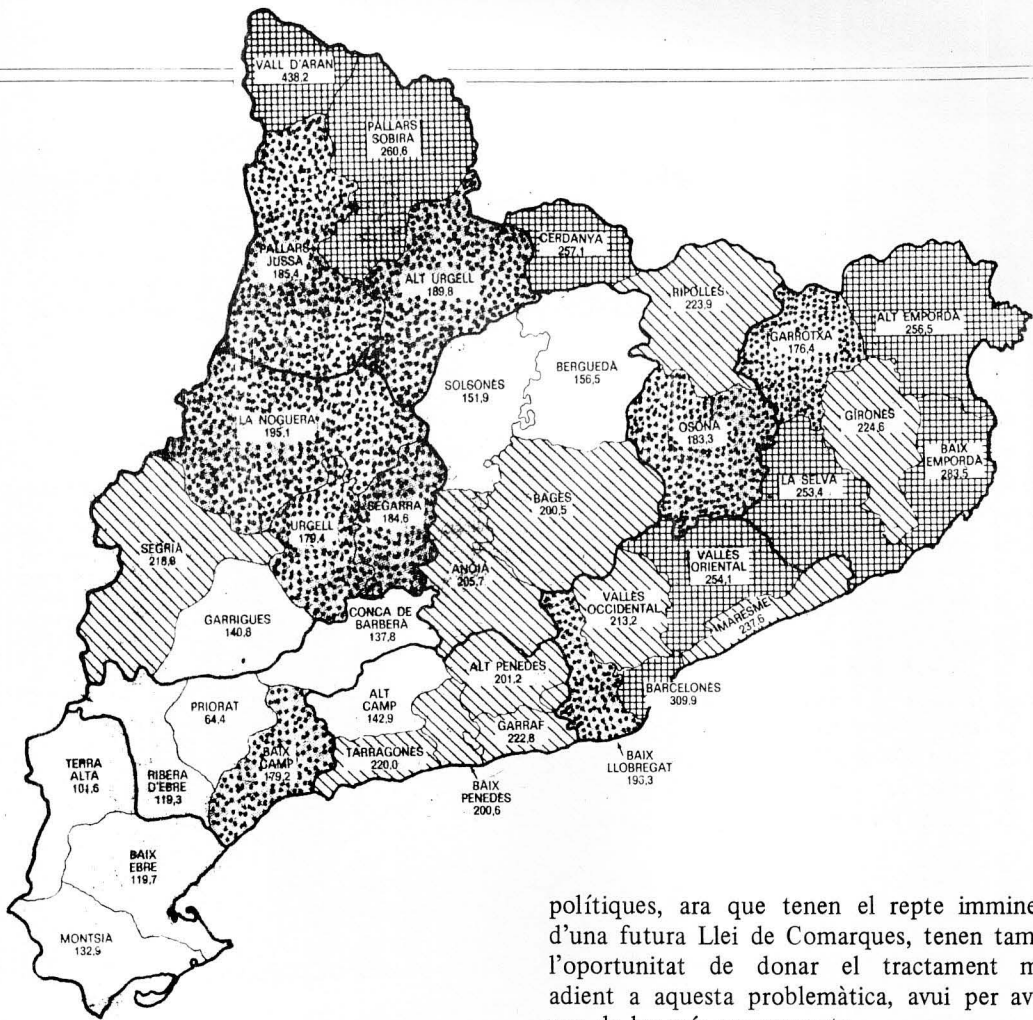

89,24% de la població de Catalunya, en una superfície de 17,37% del territori del principat. La zona menys poblada de Catalunya és la que compon el triangle interior que comprèn disset comarques pre-litorals tarragonines.

En síntesi es pot dir que és a partir de la industrialització que es produeix aquesta polarització del poblament que configurarà la Catalunya actual i que es caracteritza pels següents trets:

- Macrocefàlia de Barcelona, creixement de la seva Àrea Metropolitana en forma de taca d'oli, tant cap a l'interior com cap al litoral.
- Desertització o despoblament d'amplies zones rurals de Catalunya (aqueixa tendència, a l'actualitat, sembla que s'hagi estancat) produïda per l'atracció que exerceix la urbs de Barcelona i determinades zones en expansió industrial per la seva demanda de mà d'obra. Les comarques més afectades per aquest procés són les muntanyes de l'interior.
- Forts desequilibris econòmics degut a la congestió urbana.
- Desequilibris econòmics degut a la contaminació produïda per les grans àrees industrials.

El creixement demogràfic de Catalunya i l'evolució del poblament com fàcilment es desprèn de tot el que resta exposat, tenen una gran transcendència a nivell econòmic, com ens ho demostra el mapa que seguidament reproduïm referent als dipòsits bancaris estimats per càpita l'any 1977 en milers de pessetes per habitant:

A través d'aquest mapa hom pot apreciar que, per regla general, les comarques d'una major concentració demogràfica tenen també un nivell de dipòsits superiors (per fer la comparança vegeu la taula II). És a dir, la divisió de les comarques catalanes segons la mesura dels dipòsits per habitant, prescindint de la del Barcelonès on es concentren més de la meitat d'aquests en bancs i caixes d'estalvi, així com algunes comarques pirinenques amb una forta incidència turística i ramadera, situa clarament la frontera entre les comarques "riques" i les comarques "pobres". Entre les "pobres" es troben la del Priorat, la qual té el nivell més baix de dipòsits bancaris per habitant, seguida de prop per la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, el Montsià i les Garrigues.

Finalment, i per a concloure, a la vista de les dades exposades, de les quals podem deduir un fort desequilibri demogràfic del nostre territori, podríem dir que la Generalitat de Catalunya -Govern i Parlament- i totes les forces

polítiques, ara que tenen el repte imminent d'una futura Llei de Comarques, tenen també l'oportunitat de donar el tractament més adient a aquesta problemàtica, avui per avui, una de les més preocupants.

A. V.

BIBLIOGRAFIA

- E.T., "La distribución del dinero en Catalunya". Article publicat a EL CORREO CATALAN de 28-4-79.
- FUNDACIÓ BOSCH I CARDELLACH de Sabadell, *Estudi sobre els factors determinants d'una ordenació territorial de Catalunya*. ORIFLAMA núm. 165, juliol-agost, 1976.
- IGLÉSIES FORT, J., "El movimiento demográfico de Cataluña durante los últimos cien años". (A l'edició emprada no consta l'editorial ja que li manquen algunes pàgines) Barcelona, 1960 (?).
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (I.N.E.), "Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios españoles". Madris, 1978 i 1981.
- MALQUER SOSTRES, J., *La població a Catalunya*. Article publicat a l'AVUI de 27-8-78.
- RECOLONS ARQUER, LL, *Marc demogràfic dels recents moviments migratoris de Catalunya*. PERSPECTIVA SOCIAL núm. 14. ICESB-BARCELONA, 1979.